

ДО 70-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ МИКОЛАЙОВИЧА ПАВЛУНЯ

Микола Миколайович Павлунь – доктор геологічних наук, професор, декан геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, академік АН вищої школи України, дійсний член Українського мінералогічного товариства та Наукового товариства імені Шевченка, заслужений працівник освіти України, багаторічний головний редактор Вісника Львівського університету. Серія геологічна.

У 2015 р. під час урочистої академії, вітаючи разом з ректором Університету, членом-кореспондентом НАН України професором В. П. Мельником випускників геологічного факультету, в актовій залі ЛНУ імені Івана Франка декан геологічного факультету М. М. Павлунь сказав:

“Побуває думка, що існує три природничі науки: астрономія – наука про Всесвіт, геологія – наука про Землю як частину Всесвіту і біологія – наука про все живе на планеті, а решта – лише методи пізнання. Втім, варто зазначити, що геологія – це та наука, яка має найбільше предметів і об’єктів досліджень. Результати геологічних досліджень посідають важливе місце в сучасному житті та мають практичне застосування. Саме геологія, образно кажучи, дає ключ до прогнозування родовищ і розвідки та підрахунку й оцінки запасів мінеральної сировини на родовищах різноманітних видів, без яких не може існувати та розвиватися людське суспільство”.

Майбутній геолог народився 18 грудня 1952 р. у м. Берестечку Волинської області. У 1970 р. після закінчення середньої школи, в якій він відмінно навчався, Микола Павлунь вступив до Львівського державного університету (ЛДУ) імені Івана Франка на геологічний факультет. У студентські роки талановитий студент захопився

науковою працею, що вплинуло на його вибір подальшого місця роботи. Після блискучого захисту дипломної роботи керівництво факультету рекомендувало молодого спеціаліста М. Павлуня в науково-дослідний сектор (НДС) ЛДУ імені Івана Франка для виконання, разом з доцентом, кандидатом геолого-минералогічних наук Ю. П. Дорошенком, договірної теми щодо вивчення молібден-вольфрамових родовищ грейзенового типу рідкіснометалевої металогенічної провінції Центрального Казахстану в контексті львівської наукової школи ТБГХ. В процесі реалізації робіт молодий учений опанував та комплексно застосував методи польового топо-мінералогічного картування (вивчення речовинного складу, рудної зональності, текстурно-структурних особливостей і вікових співвідношень руд, мікроскопічну діагностику плоскополірованих пластинок і аншлифів, мінералого-парагенетичний аналіз), онтогенії і кристаломорфології мінералів руд (топаз, пірит, флюорит). Отримані матеріали стали підґрунтям для успішного захисту у 1981 р. М. М. Павлуном кандидатської дисертації на тему “Особенности генезиса Акчатауского вольфрамового месторождения в Центральном Казахстане (по включениям в минералах)”, яку він виконав під науковим керівництвом професора Є. М. Лазька.

У 1982 р. розпочалась педагогічна діяльність М. М. Павлуня спочатку як асистента, 1986 р. – доцента кафедри методів розшуків і розвідки родовищ корисних копалин, 1996–2016 рр. – завідувача кафедри корисних копалин і геоєкології (згодом кафедри геології корисних копалин). З 1991 р. він виконував обов’язки першого заступника проректора з наукової роботи, начальника науково-дослідної частини Львівського університету, а в інтервалі 1992–1998 рр. обіймав посаду проректора з наукової роботи. У 2005 р. Миколі Миколайовичу присвоєно вчене звання професора. У 2004 р. його обрано деканом геологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка, який очолює донині.

Педагогічне навантаження Миколи Миколайовича складалось з курсів і спецкурсів, які він постійно удосконалював і розвивав: “Основи термобарогеохімії”, “Геологія корисних копалин”, “Методи вивчення родовищ і прикладна термобарогеохімія”, “Економіка, планування і організація геологорозвідувальних робіт”, “Економіка мінеральної сировини”. Останнім часом Микола Миколайович викладає чимало фундаментальних дисциплін за напрямом спеціальності “Науки про Землю”, зокрема, “Розшуки і розвідка родовищ корисних копалин”, “Металогенія”, “Ендогенні рудні формації”, “Економічна геологія”, “Металогенія докембрію”. Він керував і керує дипломними і магістерськими роботами та проектами, польовою практикою з буріння, організовує та наставляє студентів третього й четвертого курсів щодо проходження та збору матеріалів під час виробничих практик.

Попри завантаженість педагогічною та адміністративною роботою Микола Миколайович не перериває наукової праці. Наукова діяльність ученого, спрямована на узагальнення великого обсягу матеріалу з металогенії і ТБГХ рудних формацій, завершилась написанням докторської дисертації «Фізико-хімічні умови і зональність розвитку молібден-вольфрамових і золоторудних формацій (за результатами термобарогеохімічних досліджень)», яка була вдало захищена 2003 р.

З 1991 р., після отримання Україною незалежності, М. М. Павлунь разом з іншими фахівцями починає займатися вивченням золоторудних родовищ Українського щита (УЩ) та його фанерозойського облямування в контексті Державної програми «Золото надр України». Водночас творчий колектив спеціалістів, до складу яких входить

Микола Миколайович, працює над написанням і підготовкою до друку інструкції та монографії «Термобарогеохімія золота» з проблем теорії процесів золотоутворення і прикладного її застосування на родовищах золота різних геолого-генетичних та формаційних типів, яка вийшла друком 1995 р. У 2004 р. побачила світ монографія «Геолого-генетична типізація золоторудних родовищ України» як певний підсумок реалізації державної програми «Золото надр України». У цій праці відображено значну частину дисертаційних досліджень М. М. Павлуня, де вперше обґрунтовано позицію формування і розвитку принципово нової галузі сучасного рудно-формаційного і металогенічного аналізу – ТБГХ моделювання, діагностики і прогнозування ендегенних рудних формацій. У 2019 р. вийшла друком «Термобарогеохімія в Україні» (Матковський та ін., 2019), яка всебічно схарактеризувала внесок українських учених у розвиток ТБГХ. У цій праці наголошено, що у Львівському університеті зародилась, сформувалась, активно розвивалась і продовжує своє становлення нині всесвітньовідома термобарогеохімічна школа професора М. П. Єрмакова. М. П. Єрмаков та його учні вивели ТБГХ на рівень науки, яка поєднала наукові інтереси сучасної геології, петрології, мінералогії, геохімії і теорії рудогенезу. Наукова геологічна спільнота сприйняла термобарогеохімічні дослідження як якісно нове й потужне джерело генетичної інформації про фізико-хімічні процеси, які відбуваються під час мінерало- і рудогенезу, та є важливою складовою вчення про родовища корисних копалин. М. М. Павлуня сьогодні на тернистому, проте вдячному шляху фундаментальних здобутків ТБГХ є беззаперечно провідним спеціалістом.

Багатогранне вивчення Миколою Миколайовичем термобарогеохімічних ознак та параметрів флюїдного режиму мінералоутворення золоторудних родовищ УЩ дало змогу вченому розглянути особливості фізико-хімічного перебігу процесів їх формування і виявити, що вони мають метаморфогенно-гідротермальну природу.

З 1994–1999 рр. Микола Миколайович виконує обов'язки наукового куратора відділу прогнозно-економічної оцінки мінеральної сировини Інституту геології та мінералогії золота, кольорових металів і алмазів України, який діє при геологічному факультеті ЛНУ імені Івана Франка.

У 2011–2020 рр. наукова діяльність М. М. Павлуня багатогранно реалізовувалась у процесі виконання держбюджетних і госпдоговірних науково-дослідних тем.

Одночасно зі зміною наукової і науково-організаційної діяльності зростає широчінь професійних інтересів ювіляра. Серед методологічних питань циклу геологічних наук Микола Миколайович багато уваги приділяє напрямку «геоекологія». Зокрема, вчений разом із колегами обґрунтував доцільність виділення наукового напрямку «антропогенна геологія», мета якого полягає у всебічному вивченні властивостей, будови, складу порід і закономірностей розвитку природно-антропогенних (природно-техногенних) геологічних систем.

Глибоке знання історії і методології науки спонукало М. М. Павлуня бути автором і співавтором багатьох праць, присвячених окремим етапам історії розвитку геології і діяльності видатних її представників, та очолювати організаційні заходи щодо урочистостей та пам'ятних академій на їхню честь, які проводили на геологічному факультеті.

Науково-організаційна робота та участь у науково-навчальних заходах має для Миколи Миколайовича різноаспектну спрямованість, орієнтовану на висвітлення і примноження здобутків геологічного факультету. За його авторства та участю

підготовлено та видано три довідково-інформаційні видання з історії геологічного факультету ЛНУ імені Івана Франка (2008, 2010, 2020).

За керівництва Миколи Миколайовича (голови, співголови або члена оргкомітету) на факультеті проведено чимало наукових форумів різного рівня. Зокрема, організовано і проведено три ювілейні всеукраїнські та міжнародні наукові конференції з питань сучасної геологічної освіти і науки (до 60-, 65-, 70-річчя від часу заснування геологічного факультету).

М. М. Павлуня брав участь і виступав з доповідями на різних наукових форумах українського, всесоюзного і міжнародного рівнів, де представляв українську геологічну науку. Згадаємо про деякі з них.

У травні 1999 р. М. М. Павлуня у складі української державної групи спеціалістів (А. О. Сіворонов, О. Б. Бобров) за керівництва голови Державної служби геології України Д. С. Гурського взяв участь у Північному симпозіумі по мінеральних ресурсах Gold'99 Trondheim: "Докембрійське золото на Феноскандинавському та Українському щитах та у суміжних областях" (Precambrian gold in the Fennoscandian and Ukrainian Shields and related areas). Учасників наради запросили на родовище Cu–Au Айттик (район Джелліваре, північ Швеції), де вони приєдналися до предметного обговорення питань щодо складу і генезису руд та відвідали золотозбагачувальну фабрику, на якій делегація ознайомилась з новітніми технологіями вилучення рудних компонентів.

У 2010 р. пам'ятним для М. М. Павлуня, О. І. Матковського, А. О. Сіворонова, Ю. П. Дорошенка стало відрядження в Монголію на запрошення випускників факультету і особисто президента Монголії Ц. Елбегдоржа. Під час поїздки було відвідано розташоване в південній частині пустелі Гобі родовище Оюу Толгой, яке було відкрито за участю випускника геологічного факультету ЛДУ (1991), нині віцепрезидента компанії Т. Монхбата.

У 2011 р. під час міжнародної наукової конференції "Геологические процессы в обстановках субдукции, колизии и скольжения литосферных плит" (м. Владивосток) М. М. Павлуня разом з професорами О. І. Матковським і А. О. Сівороновим ознайомились з великим обсягом фундаментальних досліджень й комплексним підходом до вирішення складних геологічних проблем Тихоокеанського поясу, отримали нові уявлення про будову регіону, геодинамічні і металогенічні індикатори акреційних окраїн. У цьому ж році з нагоди відзначення 350-річного ювілею ЛНУ імені Івана Франка на геологічному факультеті за ініціативи Миколи Миколайовича проведено науково-практичний семінар на цю саму тему, представлено наукову доповідь академіка О. І. Ханчука, колишнього випускника геологічного факультету. Семінаром зацікавились студенти, співробітники факультету та геологічна спільнота західних областей України.

У 2012 р. М. М. Павлуня взяв участь у науковій конференції «Такий різний світ мінералогії» в Національному науково-природничому музею НАН України (Київ, 2012). Конференція відкрила чимало заходів, присвячених 100-річчю від дня народження академіка Є. К. Лазаренка – засновника і першого декана геологічного факультету та ректора Львівського державного університету, якими він був 12 років.

Серед інших конференцій, де Микола Миколайович був членом оргкомітету та доповідачем, потрібно згадати IV, V, VI (Трускавець, 2017, 2018, 2019) та VII (Львів, 2021) міжнародні науково-практичні конференції "Надрокористування в Україні. Перспективи інвестування". З названих заходів за масштабністю і значущістю

вирізняється IV конференція, присвячена 100-річчю Геологічної служби України і 25-річчю Державної комісії України по запасах корисних копалин. Дотичною до названої конференції є наукова конференція «Геологія і корисні копалини України» до 100-річного ювілею НАН України і Державної геологічної служби та надр України.

За керівництва Миколи Миколайовича геологічний факультет та ЛНУ імені Івана Франка покращив всеукраїнські і міжнародні зв'язки. Активнішою стала співпраця співробітників факультету з Ягеллонським університетом (м. Краків), геологічним факультетом Варшавського університету, Геологічним інститутом АН Словаччини. У 2015 р. підписані угода про співпрацю між ЛНУ імені Івана Франка та Краківським науково-технічним університетом імені С. Сташіца (Academia Gorniczo-Hutnicza, AGN), а також угода між геологічним факультетом ЛНУ імені Івана Франка та факультетом геології, геофізики та охорони довкілля AGN. Угода стосується підготовки фахівців і розвитку партнерства в головних напрямках прикладних наукових досліджень у геологічній галузі.

У 2017 р. за ініціативи ректора Університету В. П. Мельника і декана геологічного факультету М. М. Павлуня відбулась зустріч у дзеркальній залі ЛНУ імені Івана Франка з директором ПАТ “Укргазвидобування” М. А. Фірманом. У 2018 р. підписано угоду про співпрацю між ЛНУ імені Івана Франка та ПАТ “Укргазвидобування”, яка має на меті збільшувати потенціал галузі та залучати до роботи кваліфікованих спеціалістів.

Варто відмітити багаторічну безперервну працю М. М. Павлуня у період з 2004 по 2021 р. як головного редактора наукового видання “Вісник Львівського університету. Серія геологічна”, заступника головного редактора “Мінералогічного збірника”, заступника голови Західного наукового центру та члена редколегії журналу «Обрії науки» Академії наук Вищої школи України. Як член комісії з делімітації кордонів МЗС України виконував геологічне обґрунтування належності острова Зміїний до території України. Він працював у складі Всеукраїнського оргкомітету “Сім чудес України”. Член та згодом заступник голови навчально-методичної комісії МОНМС за напрямом “Геологія” М. М. Павлуня брав конструктивну участь у її діяльності. Значну роботу він виконував і виконує як член наукової експертної ради МОНМС України “Технології видобутку корисних копалин” та ради з природничих наук. М. М. Павлуня – член підкомісії МОН України з навчально-методичної роботи спеціальності 103 – “Науки про Землю”, експерт наукової комісії МОН України “Науки про Землю”, член експертної ради МОН проектів з геології.

За його керівництва завершені і завершують кандидатські дисертації випускники аспірантури. Він є членом спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій у ЛНУ імені Івана Франка та інших установ. Тривалий час (до 2018 р.) М. М. Павлуня систематично працював головою спецради факультету із захисту докторських та кандидатських дисертацій за трьома спеціальностями (04.00.01 – загальна та регіональна геологія, 04.00.11 – геологія металевих і неметалевих корисних копалин, 04.00.20 – мінералогія, кристалографія). Його часто запрошують для офіційного опонування кандидатських і докторських дисертацій, оскільки високий рівень знань і широке коло наукових питань, якими він займається, дає можливість йому критично оцінити дисертаційну роботу з різних галузей геології.

Микола Миколайович як багаторічний президент Львівського наукового геологічного товариства та як академік АН Вищої школи України є керівником її Львівського осередку і заступником голови Західного наукового центру Академії наук

Вищої школи України. М. М. Павлуць – дійсний член геологічної комісії Наукового товариства імені Шевченка (НТШ). На науковій сесії НТШ у 2009 р. він виступив з програмною доповіддю “Сировинно-ресурсний потенціал України”.

Микола Миколайович є членом Вченої ради ЛНУ імені Івана Франка та головою вченої ради геологічного факультету.

Підсумовуючи науковий доробок М. М. Павлуня, зазначимо, що він опублікував близько 400 наукових праць, статей, наукових звітів, трьох монографій, чотирьох підручників, двох навчальних посібників. Серед підручників наведемо: “Основи вчення про геологічні формації” (2010), “Геологія корисних копалин. Ч. 1. Рудогенез” (2012), “Розшуки і розвідка родовищ корисних копалин” (2013), “Геологія корисних копалин. Ч. 2. Екзогенні та метаморфогенні процеси рудоутворення” (2019). Навчальний посібник “Ринок банківських металів” (2012) має гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Навчальний посібник “Гіпогенна зональність постмагматичного (пневматоліто-гідротермального) зруденіння” вийшов друком 2021 р. Микола Павлуць підготував і опублікував 20 навчально-методичних розробок з різних курсів і спецкурсів, серед яких збірники змістових модулів і тестових завдань у контексті Болонського процесу. Ці праці є реалізацією важливих нині міждисциплінарних програм геологічної освіти, яка стратегічно та економічно забезпечує кадрами геологорозвідувальну галузь, оскільки без забезпечення мінерально-сировинною базою не може існувати і розвиватись українська промисловість та людський соціум.

Декан М. М. Павлуць докладно зусиль для покращення життєдіяльності факультету, зростання його престижу та популяризує факультет на різноманітних заходах.

За ініціативи і підтримки Миколи Миколайовича на факультеті завершуються роботи з капітального ремонту Мінералогічного музею імені академіка Є. К. Лазаренка і Палеонтологічного музею. Нещодавно (25 травня 2022) колекція Палеонтологічного музею набула статусу національного надбання України.

Професор М. М. Павлуць чимало сил доклав для створення Музею формацій. Музей винятковий з науково-методичного та навчально-дидактичного погляду, адже подібної змістовної добірки генотипних штурфів (зразків) руд різноманітних рудних формацій немає ні в країнах пострадянського простору, ні в Європі.

Протягом каденцій на посаді декана геологічного факультету М. М. Павлуць займався і продовжує докладати зусиль щодо впорядкування навчальних планів, адаптування їх до Болонського навчального процесу за освітньо-професійними програмами.

М. М. Павлуць удосконалює зміст і форму проведення навчальних геологічних та екологічних практик. Об'єктом його постійної уваги є польова лабораторія еколого-геологічних досліджень у смт Верхнє Синьовиднє – підрозділ геологічного факультету.

Микола Миколайович очолює активну організаційну і профорієнтаційну роботу геологічного факультету, спрямовану на укладання угод про співпрацю між ЛНУ імені Івана Франка та різними установами, серед яких Інститут геології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Львівська геологорозвідувальна експедиція ДП “Західукргеологія”, Карпатське відділення Інституту геофізики імені С. І. Субботіна НАН України, Західно-Українська геофізична розвідувальна експедиція, товариство з обмеженою відповідальністю “Гео-Тех” (Львів), Державний

природознавчий музей НАН України, Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України, Львівський регіональний центр з гідрометеорології, Науково-дослідний інститут нафтогазової промисловості Національної акціонерної компанії “Нафтогаз Україна”, Дрогобицький фаховий коледж нафти і газу, Регіональний ландшафтний парк “Знесіння”, Колінковецька школа (ЗНЗ I–III ступ.) Хотинського району Чернівецької області та ін.

Монографії, підручники, навчальні посібники,
довідково-інформаційні видання за авторства
та співавторства М. М. Павлуня

Науковий внесок Миколи Миколайовича в розвиток львівської термобарогеохімічної школи професора М. П. Єрмакова та школи геології і металогенії докембрію Є. М. Лазька, що є визнаними в Україні і світі, педагогічна й організаторська діяльність високо оцінено державою. За багаторічну сумлінну працю та вагомі здобутки у науково-педагогічній діяльності М. М. Павлуня відзначено нагородами, відзнаками та подяками, серед яких Пам’ятний знак імені А. І. Лутугіна “За заслуги в розвідці надр”

Держгеослужби України (2005), медаль В. І. Лучицького Держгеослужби України (2007), медаль Президента Монголії “800 років Великій Монголії” за підготовку національних кадрів – геологів для Монголії (2011), Указом Президента України присвоєне звання “Заслужений працівник освіти України” (2018), до 100-річчя НАН України Президією НАН України нагороджений ювілейною Почесною грамотою за досягнення у вирішенні найважливіших наукових і науково-технічних проблем (2018), нагороджений Подякою Львівської обласної ради з нагоди Дня геолога (2019), Львівською обласною державною адміністрацією та Львівською обласною радою нагороджений дипломом лауреата обласної премії відомим ученим і знаним фахівцем за значні досягнення в галузі науки (2018), відзначений Подякою міського голови м. Львова за високий професіоналізм і багаторічну сумлінну науково-практичну працю з нагоди 360-річчя від дня заснування ЛНУ імені Івана Франка (2021), удостоєний ювілейної медалі 350-річчя Львівського університету, у 2012 та 2020 рр. нагороджений грамотами ректора Університету за друге місце найкращого підручника “Геологія корисних копалин” (Ч. 1) та “Екзогенні та метаморфогенні процеси рудоутворення” (Ч. 2), у 2017 р. нагороджений грамотою ЛНУ імені Івана Франка за багаторічну сумлінну працю, значний внесок у розбудову геологічного факультету та університету, у 2019 р. став дійсним членом Наукового товариства імені Тараса Шевченка з врученням відповідного диплому.

Інформацію про М. М. Павлуна включено до довідкового видання (1992–2010), яке об’єднує провідних фахівців університетської ланки науки Академії наук Вищої школи України (Довідник, 1992–2010.). Про вченого є сторінка у «Вільній енциклопедії» Вікіпедії. Статтю про М. М. Павлуна можна знайти у другому томі “Encyclopedia. Львівський національний університет імені Івана Франка” (2014, с. 246).

Микола Миколайович – відомий і провідний учений у галузі геології корисних копалин, металогенії і ТБГХ постмагматичних рудних формацій і педагог вищої школи – відрізняється своєю добротою, простотою, доступністю, людяністю. Його люблять і поважають не лише на факультеті, а й в університеті та в геологічних колах України і зарубіжжя. Він завжди веселий, усміхнений, любить жартувати, розповідати цікаві, часто фантастичні історії. З ним приємно спілкуватись і подорожувати. У нього багато колег і друзів, студенти його люблять і поважають за цікаві лекції, змістовну роботу і щирість.

Микола Миколайович добрий і чуйний сім’янин. Разом з дружиною Валентиною Володимирівною (економістом за фахом) виростили достойного сина Андрія Миколайовича.

Своє 70-річчя М. М. Павлуна зустрічає у розквіті творчих сил, багатьох задумів і планів, реалізуючи повноцінне і змістовне життя талановитого вченого, педагога, здібного організатора навчального процесу і наукової роботи, патріота та громадянина.

Колектив ЛНУ імені Івана Франка, геологічний факультет, редколегія “Вісника ЛНУ. Серія геологічна” колеги й друзі щиро і сердечно вітають Миколу Миколайовича Павлуна зі славним ювілеєм, зичать доброго здоров’я і довголіття в достатку й любові рідних та близьких, здійснення творчих задумів і нових звершень в ім’я гідного майбутнього української геологічної науки та України.

З роси і з води, Ювіляре!

Галина Гоцанюк, Сергій Ціхонь, Лариса Генералова,

Орест Матковський, Олександр Шваєвський